

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

Ονήσιδος

ΠΗΓΕΣ

Ε.Μ.Ε. ΣΠΥΡΟΣ ΑΝΤΩΝΕΛΛΟΣ
ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ BLOGS

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ
ΜΗΔΕΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Το ποίημα

Ονήσιλος

Δίπλα μου ήτανε ο Ονήσιλος
βγαλμένος απ' την ιστορία και τον θρύλο
ολοζώντανος.

Αρχιλεβέντης βασιλιάς αυτός
κρατούσε στο χέρι ό,τι του 'χε απομείνει: 5
ένα καύκαλο
-το δικό του κρανίο-
γεμάτο μέλισσες.

Δέκα χρόνια έστελλε τις μέλισσές του ο Ονήσιλος
να μας κεντρίσουν 10
να μας ξυπνήσουν
να μας φέρουν ένα μήνυμα.

Δέκα χιλιάδες μέλισσες έστειλε ο Ονήσιλος
κι όλες ψοφήσανε απάνω στο παχύ μας δέρμα
χωρίς τίποτα να νιώσουμε. 15

Κι όταν το ποδοβολητό των βαρβάρων
έφτασε στη Σαλαμίνα
φρύαξε ο Ονήσιλος.

Άλλο δεν άντεξε.
Άρπαξε το καύκαλό του 20
και το θρυμάτισε απάνω στο κεφάλι μου.

Κι έγειρα νεκρός.
Άδοξος, άθλιος,
καταραμένος απ' τον Ονήσιλο.

Κατάθεση, 1975

Λίγα λόγια για τον ποιητή

Γεννήθηκε το 1926 στα Λιμνιά Αμμοχώστου και φοίτησε στο Ελληνικό Γυμνάσιο Αμμοχώστου και στην Αμερικανική Ακαδημία Λάρνακας. Από το 1949 ως τον θάνατό του εργάστηκε ως υπάλληλος στο Τμήμα Τελωνείων. Την πρώτη του εμφάνιση στην ποίηση την έκανε το 1952 στο περιοδικό "Κυπριακά Γράμματα".

Τύπωσε τις παρακάτω συλλογές ποίησης:

- "Παρεκκλίσεις" (Σημειώσεις ημερολογίου 1952- 54), Κύπρος 1957 (περιλαμβάνει σχεδόν ολόκληρη τη "Δοκιμασία ονείρων", βραβευμένη από το περιοδικό "Κυπριακά γράμματα", το 1954.
- "Τα δύο βουνά" Λευκωσία 1963, εκδόσεις "Λυρική Κύπρος".
- "Κατάθεση", η τελευταία συλλογή του, Κύπρος 1975.

Επίσης υπάρχουν και 7 ανέκδοτα ποιήματά του στο περιοδικό "Κύκλος" της Λάρνακας, αφιέρωμα στον ποιητή. Οι χρονικές ενδείξεις των τριών ποιητικών συλλογών του αντιστοιχούν σε κρίσιμες στιγμές της σύγχρονης ιστορίας του νησιού.

Υπήρξε άνθρωπος δημοκρατικός και ευαίσθητος στα μεγάλα προβλήματα του καιρού του. Δέχεται επιδράσεις από σύγχρονα λογοτεχνικά ρεύματα, τα αφομοιώνει και κινείται σε εντελώς προσωπικό επίπεδο. Ποιητικό έργο μεστό και αξιόλογο. Παρακολουθεί τη μοίρα της Κύπρου και την πορεία του αγώνα του λαού της. Τα θέματα της ποίησής του προέρχονται από τους αγώνες της Κύπρου, από τις διαπροσωπικές σχέσεις και τα κοινωνικά προβλήματα.

Πέθανε το 1979 στο Λονδίνο.

Η ποιητική συλλογή, Κατάθεση 1975

Στην τρίτη και τελευταία συλλογή του ΚΑΤΑΘΕΣΗ, ο Παντελής Μηχανικός έχει ακόμα τη γεύση της στάχτης στο στόμα του και απόλυτα δικαιολογημένα, γιατί η συλλογή αυτή τυπώθηκε το 1975, έναν μόνο χρόνο μετά το προδοτικό πραξικόπημα και την εισβολή. Είναι αυτή η εργασία του μια μαρτυρία εσαεί λυρικής πικρής ζεύσης για ζους επερχόμενους. Η καταστροφή είναι αναμφισβήτητη και η απελπισία αληθινή και ιστορικά δικαιωμένη. Οι ελπίδες για μια ελεύθερη και όμορφη Κύπρο είναι στα ερείπια και στα χαλάσματα στα καμένα χορτάρια.

Ο Παντελής Μηχανικός, ως ποιητής ευσυνείδητος, με ήθος και με διάθεση αρετής και ελευθερίας, κατόρθωσε τουλάχιστον το δύσκολο, να διασώσει την ψυχή του. Γι' αυτό και η ΚΑΤΑΘΕΣΗ της ποίησής του, και στο νησί του και στην Ελλάδα, θα διασωθεί για να μαρτυρεί τη λυρική του ευαισθησία, τον πόνο και την καρτερία ενός γνήσιου ανθρώπου, για να δικαιώσει τον λόγο του Σεφέρη σ' ένα γράμμα του προς τον Π. Μηχανικό: "Πιστεύω πως η Κύπρος έχει πολλά να δώσει στην ελληνική φωνή".

Στην ΚΑΤΑΘΕΣΗ, η ποίηση του Μηχανικού είναι καθαρά καταγγελτική και τη διακρίνουν, δύο στοιχεία:

- Η καθαρότητα τρόπου σκέψης συνυφασμένη με μια κάποια απολυτότητα
- Η εγγενής τραγικότητα του ίδιου του ποιητή.

Τα δύο αυτά στοιχεία θα δημιουργήσουν ένα **εκρηκτικό μείγμα** που θα προσδώσει έναν **ακαριαίο λόγο στο έργο του** και θα οδηγήσουν και τον ίδιο σε ένα **απελπιστικό συγκλονισμό που θα τον καταδικάσει και σε πρόωρο θάνατο**.

Κεντρική θέση στην ΚΑΤΑΘΕΣΗ κατέχουν **πρόσωπα - σύμβολα** τα οποία προάγουν τα νοήματα του ποιητή, όπως ο Ονήσιλος, ο Ριμαχός και ο Ιωάννης ο Βαπτιστής. Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε ότι **τα μισά περίπου ποιήματα της συλλογής αναφέρονται στα αμέσως προ του '74 ταραγμένα χρόνια και τα άλλα μισά σε ό,τι επακολούθησε**.

Ο Μηχανικός μιλά κυνικά διότι έτσι προσλαμβάνει ζην καθημερινόζησα. Η ΚΑΤΑΘΕΣΗ αποτελεί μια **δριμεία επίκριση** της σήψης, της συμφεροντολογίας και του κοινωνικού ηθικισμού, καταστάσεις οι οποίες είναι άμεσα **συνδεδεμένες με την έκπτωση της πολιτικής**. Κύρια όμως αποτελεί μια **κατάκριση της λιποταξίας** από τους εθνικούς σκοπούς.

Χαρακτηριστικά της ποιήσής του

- Η ποιητική του γραφή είναι **δραματική**, με **εγγραφές στο βάθος του χρόνου και του θανάτου**.
- Ιστορεί το **βάθος της ανθρώπινης ύπαρξης** και του **εσωτερικού ρυθμού της ανθρώπινης ψυχής**.
- Υπάρχει **απελπισία** και **απόγνωση** καμιά φορά στους στίχους του. Στο βάθος ο Π. Μηχανικός, ακόμα κι αν απελπίζεται πολλές φορές, ακόμα κι αν φτάνει στις υπώρειες του θανάτου, **δεν είναι ο ποιητής της απαισιοδοξίας, αλλά της αξιοπρεπούς καρτερίας μπροστά στο φαινόμενο του θανάτου**.
- **Δεν επιδιώκει να εντυπωσιάσει με τον λόγο του τον αναγνώστη, ή το παιχνίδισμα του στίχου, με νηχρές λέξεις. Ο λόγος του είναι απλός και απέριτος, με τάση στο συγκεκριμένο και την αφαίρεση.** Αυτή η τάση του δίνει στους στίχους του μία **εσωτερική εκφραστικότητα** και μια **ευλυγισία στα νοήματά τους**, που μπορούν απλά να **προσεγγίσουν την ψυχή του αναγνώστη και να την κατακτήσουν**.

Η ιστορική ύλη, Κυπροαρχαϊκή εποχή, ο Ονήσιλος

Ο Ονήσιλος ήταν **αδελφός του βασιλιά της Σαλαμίνας της Κύπρου, Γόργου**. Έζησε κατά τα τέλη του 6^{ου} και τις αρχές του 5^{ου} αιώνα π.Χ. Επαναστάτησε εναντίον του φιλόπερση αδελφού του, και, αφού τον εκθρόνισε, ένωσε όλους τους Κυπρίους (πλην των Αμαθουσίων) σε επανάσταση ενάντια στους Πέρσες (**Κυπριακή επανάσταση 499 π.Χ.**). Ο βασιλιάς των Περσών Δαρείος ο Α΄ έστειλε στόλο και πολύ στρατό για να καταπνίξει την επανάσταση. Ο Ονήσιλος ζήτησε την βοήθεια των Ιώνων, οι οποίοι έστειλαν στην Κύπρο ισχυρό στόλο. Αρχικά οι Ίωνες κέρδισαν τους Πέρσες. Στη μάχη **διακρίθηκε ο Ονήσιλος** που σκότωσε τον Πέρση στρατηγό Αρτύβιο. Όταν όμως ο τύραννος του Κουρίου, Στασάνωρ, μαζί με τον στρατό του, αποχώρησε από τη μάχη, τον ακολούθησαν και Σαλαμίνοι οπλίτες με αποτέλεσμα η μάχη να γείρει θετικά προς τους Πέρσες. Ο Ονήσιλος, μαχόμενος ηρωικά, σκοτώθηκε. **Ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι οι Αμαθούσιοι τον αποκεφάλισαν και κρέμασαν το κεφάλι του σε δημόσια θέα. Ένα σμήνος από μέλισσες, όμως, κατέφυγε στο κρανίο του Ονήσιλου και έκαναν εκεί τη φωλιά τους. Μετά από αυτό οι Αμαθούσιοι ζήτησαν χρησμό από μαντείο, το οποίο τους προέτρεψε να θάψουν το κεφάλι με το υπόλοιπο σώμα και να του προσφέρουν κάθε χρόνο θυσίες με τιμές ήρωα.**¹

¹ Τήν μέν κεφαλήν κατελόντας θάψαι, Ὀνησίλω δέ θύειν ὡς ἥρωι ἀνά πάν ἔτος, Ἡρόδοτος

Η ιστορική ύλη, σύγχρονη εποχή, η Κύπρος

Τα Χριστούγεννα του 1963 και αρχές του 1964 εκδηλώθηκε η Τουρκική ανταρσία, δηλαδή η ένοπλη εξέγερση των Τουρκοκυπρίων κατά του νόμιμου κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας, όταν για πρώτη φορά έκαναν την εμφάνισή τους τουρκικά πλοία έξω από την Κερύνεια, γεγονός που αποτελούσε μια πρώτη απειλή εισβολής η οποία, όμως, ματαιώθηκε έγκαιρα.

Το καλοκαίρι του 1964 τουρκικά αεροπλάνα βομβάρδισαν την Τυλληρία και απειλήθηκε ξανά εισβολή. Από τότε αρχίζουν οι άγονες διακοινοτικές συνομιλίες για την επίλυση του κυπριακού προβλήματος, οι οποίες δεν καρποφορούν, γιατί προσκρούουν σταθερά στην τουρκική αδιαλλαξία. Οι Τούρκοι προωθούν σταθερά τα διχοτομικά τους σχέδια, ενώ οι Ελληνοκύπριοι, εμπλέκονται από το 1971 σε μια εμφύλια διαμάχη η οποία κατέληξε στο πραξικόπημα της Χούντας στις 15 Ιουλίου 1974, το οποίο πέντε μόνο μέρες μετά έδωσε το πρόσχημα για την, από καιρό προετοιμαζόμενη, εισβολή των Τούρκων στις 20 Ιουλίου 1974.

Επομένως, 1964 - 1974 ήταν μια ανήσυχη δεκαετία κατά τη διάρκεια της οποίας όσα συνέβησαν προειδοποιούσαν για το ποια θα ήταν η κατάληξή της.

Ερμηνευτική προσέγγιση του ποιήματος

Δίπλα μου ήτανε ο Ονήσιλος
βγαλμένος απ' την ιστορία και το θρύλο
ολοζώντανος.

Αρχιλεβέντης βασιλιάς αυτός
κρατούσε στο χέρι ό,τι του 'χε απομείνει:
ένα καύκαλο
—το δικό του κρανίο—
γεμάτο μέλισσες.

Το ποίημα αρχίζει με ένα θαύμα, με μια ανάσταση. Το ποιητικό υποκείμενο καταργώντας τον ιστορικό χρόνο, επαναφέρει στη ζωή τον Ονήσιλο, για να τον κάνει πρωταγωνιστή στην ιστορία του. Ο Ονήσιλος, ως πρόσωπο ιστορικό αλλά ταυτόχρονα και μυθικό, καθώς περιβάλλεται από τον θρύλο, στέκεται μπροστά μας ολοζώντανος για να μας δικάσει και να εκδώσει τη δική του ετυμγορία.

Ατόφιο δείγμα της ελληνικότητας
ο Ονήσιλος διαθέτει όλες τις αρετές του Έλληνα άνδρα

είναι αρχιλεβέντης, πρότυπο ομορφιάς και ήθους.

Το ποιητικό υποκείμενο τον παρουσιάζει με μια υπερρεαλιστική εικόνα, να κρατά στο χέρι του το ίδιο του το κρανίο γεμάτο μέλισσες, πράγμα που αποτελεί υπενθύμιση των παθών του αλλά και της ιέρωσής του.

Η εικόνα αυτή έχει το πρότυπό της στις αγιογραφίες του Ιωάννη του Βαπτιστή, ο οποίος απεικονίζεται να κρατά σε δίσκο κομμένο το κεφάλι του.

Δέκα χρόνια έστειλε τις μέλισσές του ο Ονήσιλος να μας κεντρίσουν να μας ξυπνήσουν να μας φέρουν ένα μήνυμα.

Δέκα χιλιάδες μέλισσες έστειλε ο Ονήσιλος κι όλες ψοφήσανε απάνω στο παχύ μας δέρμα χωρίς τίποτα να νιώσουμε

Στην 3^η και 4^η στροφή το αυτοκατηγορούμενο ποιητικό υποκείμενο, εκπρόσωπος του λαού του, επικρίνει την παχυδερμία, την τύφλωση, την αναισθησία ενός ολόκληρου λαού, των Κυπρίων, που δεν μπόρεσε να νιώσει τα μηνύματα της Ιστορίας. Ο αγωνιστής - επαναστάτης βασιλιάς Ονήσιλος μας έστειλε από

τα βάθη της Ιστορίας το μήνυμα της επαγρύπνησης, το μήνυμα της αγωνιστικότητας, του προβληματισμού, τις ανησυχίες αλλά εμείς δεν μπορούσαμε να το συλλάβουμε.

Βυθισμένοι στο τέλμα του ευδαιμονισμού μας, καταπιανόμασταν με άλλα πράγματα, άλλα πράγματα μας απασχολούσαν και μας απορροφούσαν. Έτσι ο Ονήσιλος έκρουε τον κώδωνα του κινδύνου αλλά τα σήματα κινδύνου που εξέπεμπε δεν συλλαμβάνονταν, γιατί απευθύνονταν σε *ὤτα μή ακουόντων*.²

Δοσμένοι στον ευδαιμονισμό, στην προσπάθεια για οικονομική ανάπτυξη, στις μεταξύ μας αντιθέσεις και στον εμφύλιο σπαραγμό, δεν δίνουμε σημασία στα αλληπάλληλα μηνύματα που έστειλε ο Ονήσιλος. Κλείναμε τα μάτια και τα αυτιά και δεν θέλαμε να δούμε και να ακούσουμε τα μηνύματα των καιρών. Η έπαρσή μας έφτασε στην *Υβρη*³ και η τιμωρία μας ήταν αναπόφευκτη.

Τα «δέκα χρόνια» στα οποία αναφέρεται το ποιητικό υποκείμενο δεν είναι άλλα από την ζαραχμένη δεκαετία του 1964 - 1974 που προηγήθηκε της εισβολής και της καταστροφής του 1974. Από το 1964 θα έπρεπε εδώ στην Κύπρο να συλλάβουμε τα μηνύματα των καιρών που μας προειδοποιούσαν για την τουρκική εισβολή και να είμαστε έτοιμοι. Παρόλο όμως που τα δυσώιωνα μηνύματα πύκνωναν στον ορίζοντα, εμείς τα αγνοούσαμε και το κακό μας βρήκε απροεξοίμαστους.

Δέκα χρόνια 1964 - 1974

- α) Η τουρκική ανταρσία
- β) Η ένοπλη εξέγερση των Τούρκων
- γ) Το 1964 τουρκικά αεροπλάνα βομβάρδισαν την Τηλλυρία και απειλήθηκε ξανά η εισβολή
- δ) Οι Τούρκοι προωθούν σταθερά τα διχοτομικά τους σχέδια
- ε) Το 1971 δημιουργείται εμφύλια διαμάχη που κατέληξε στο προδοτικό πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή (1974).

² Σε *ὤτα μή ακουόντων* ⇒ σε αυτιά ανθρώπων που από αδιαφορία δεν ακούν και δεν αντιλαμβάνονται μια κατάσταση

³ Το γνωστό τραγικό σχήμα: Υβρις - Τίσις - Νέμεσις.

*Κι όταν το ποδοβολητό των βαρβάρων
έφτασε στη Σαλαμίνα
φρύαξε ο Ονήσιλος.
Άλλο δεν άντεξε.
Άρπαξε το καύκαλό του
και το θρυμμάτισε απάνω στο κεφάλι μου.*

Δεν νιώσαμε τα μηνύματα των καιρών, δεν πήραμε τα μηνύματα του Ονήσιλου, **ώσπου το ποδοβολητό των βαρβάρων έφτασε στη Σαλαμίνα**. Η λέξη **ποδοβολητό** συνειρμικά οδηγεί τη σκέψη μας στην ιστορική μάχη που μας περιγράφει ο Ηρόδοτος, κατά την οποία το ιππικό των Περσών συγκρούστηκε με το στρατό των Κυπρίων με επικεφαλής τον Ονήσιλο.

Σε όλο το ποίημα **πουθενά δεν αναφέρεται η λέξη «Τούρκοι»**. Έτσι η λέξη **βάρβαροι** παίρνει μια **συμβολική διάσταση**· είναι οι **οποιοιδήποτε βάρβαροι**, οι

οποιοιδήποτε εισβολείς. Παρελθόν και παρόν ενώνονται. Οι βάρβαροι είναι οι εχθροί και οι εισβολείς του τότε αλλά και οι εχθροί και οι εισβολείς του τώρα. Ο κάμπος της Σαλαμίνας είναι ο ιστορικός χώρος όπου έδωσε την ιστορική του μάχη ο Ονήσιλος εναντίον των Περσών αλλά είναι και ολόκληρη η Κύπρος.

Η Σαλαμίνα επομένως συνεκδοχικά συμβολίζει ολόκληρη την Κύπρο.

Ο Ονήσιλος, όταν οι βάρβαροι έφτασαν στην Κύπρο, **«φρύαξε»⁴**. **Αγανάκτησε, θύμωσε**, γιατί αυτός είχε προβλέψει και **φρόντισε να μας προειδοποιήσει, αλλά εμείς αγνοήσαμε τα σήματά του**. Ο Ονήσιλος μας υποδεικνύει ότι **δεν έπρεπε να αφήσουμε τους βαρβάρους να φτάσουν ως εδώ**. Έπρεπε να είχαμε αποκωδικοποιήσει τα μηνύματά του, να **επαγρυπνούμε και να δράσουμε αναλόγως**.

**Ο θυμός του Ονήσιλου υλοποιείται με το θρυμματισμό του κρανίου του
στο κεφάλι του ποιητικού υποκειμένου.**

*Κ' έγχειρα νεκρός,
Άδοξος, άθλιος,
καταραμένος απ' τον Ονήσιλο.*

Το ποίημα τελειώνει με την **πικρή παραδοχή της ήττας και της ευθύνης για αυτήν**. Το ποιητικό υποκείμενο δεν διαμαρτύρεται για την οργή του Ονήσιλου. Αντίθετα, **δέχεται το άδοξό του τέλος και την κατάρα που τον βαραίνει, γιατί δεν στάθηκε αντάξιος της ιστορίας και της προγονικής του παράδοσης**.

Στο πρόσωπο του ποιητικού υποκειμένου πρέπει να δούμε όλο τον Κυπριακό Ελληνισμό, γιατί **όλοι έχουν την ευθύνη τους, όπως φαίνεται από το α' πληθυντικό πρόσωπο των στίχων:**

να **μας** κεντρίσουν

.....

κι όλες ψόφησαν απάνω στο παχύ **μας** δέρμα
χωρίς τίποτα να **νιώσουμε**.

Το τέλος όμως του ποιήματος στο οποίο πλέον το ποιητικό υποκείμενο μιλά σε **α' ενικό πρόσωπο**

... στο κεφάλι **μου**

κι **έγειρα** νεκρός

εξειδικεύει την ευθύνη στους πνευματικούς ανθρώπους, στους ηγέτες του λαού που αυτοί πρώτα, αυτοί κυρίως έπρεπε να νιώσουν τα μηνύματα, αυτοί επομένως έχουν και τη μεγαλύτερη ευθύνη για το τι έχει ή δεν έχει γίνει. Το τέλος αυτό λειτουργεί ως **κάθαρση με τη νέμεση**, την **τιμωρία** δηλαδή των υπαιτίων, μια και **το ποίημα αποτελεί ένα δράμα με ήρωες που έφτασαν στην Ύβρη**.

⁴ Φρυάζω ⇒ εξοργίζομαι, αγανακτώ, νευριάζω, θυμώνω

Η έννοια του χρόνου στο ποίημα

- Γενικά δεν ορίζεται ο ρεαλιστικός χρόνος της δράσης.
- Στίχοι 9-12 ⇒ Χαρακτηριστική η χρήση του παρατατικού, *έστελλε*, στο ρήμα, για να δηλώσει την επανάληψη, την παρατεταμένη προσπάθεια, την αγωνία για αφύπνιση και σωτηρία. Το ποίημα προσλαμβάνει τόσο ιστορική όσο και πολιτική διάσταση. Γι' αυτό και ο αγώνας της αφύπνισης, του προβληματισμού, της μετακίνησης από τη ραθυμία και την αδιαφορία.
- Το «δέκα χρόνια» μπορεί να είναι τυχαίος αριθμός, το πιθανότερο όμως είναι ότι εννοεί την κρίσιμη δεκαετία 1964-1974.
- Στίχος 13 ⇒ Ο αόριστος του ρήματος *έστειλε* δείχνει οριστικό τερματισμό της προσπάθειας.
- Στίχοι 18-19 ⇒ Οι αόριστοι *φρύαξε*, *δεν άντεξε* ⇒ ο Ονήσιλος αναλαμβάνει και άμεσα πρωταγωνιστικό ρόλο και όχι πια έμμεσο.
- Στίχος 22 ⇒ Ο αόριστος *έγειρα* δηλώνει τη δραματική αποχώρηση του Ονήσιλου από το σκηνικό και το δεύτερο θάνατο του, εισέρχεται το στοιχείο της οργής και της κατάρας του προς τους ανάξιους, άθλιους επίγονους.

Η παρουσία του Ονήσιλου, το εξωλόγικό στοιχείο

- Η επιστροφή του στο παρόν καταλύει τον ιστορικό χρόνο
- Εξωπραγματική, εξωλογική, παράλογη εμφάνιση
- Διακρίνεται η λανθάνουσα (κρυμμένη) **ανάσταση** και η **διπλή ανάπτυξη**: απ' τη μια ο ζωντανός θρύλος και από την άλλη ο νεκρός πολεμιστής, που υπονοεί έναν θάνατο που προηγήθηκε. Γι' αυτό και το καύκαλο και το κρανίο
- **Ακέφαλος**, κρατώντας το κρανίο του σαν άλλος **Ιωάννης Βαπτιστής** (Ιέρωση - Αγίωση)
- **Αρχιλεβέντης** ⇒ **Ιδανική μορφή ηρώων** από τα ομηρικά χρόνια
- **Αμίλητος** ⇒ Δεν μπαίνει στη διαδικασία διαλόγου
- **Δικαστής** ⇒ **Τιμωρός**

Το ποιητικό υποκείμενο

- **Μάρτυρας** μιας νεκρανάστασης
- Ο πνευματικός **άνθρωπος** που επέλεξε ο ήρωας να του αποκαλυφθεί
- **Αυτοκατηγορείται**
- Επικρίνει την **παχυδερμία**, την **ηθελημένη τύφλωση**, τόσο την ατομική όσο και τη συλλογική
- **Δεν υπερασπίζεται** τον εαυτό του
- **Αναλαμβάνει** τις ευθύνες του
- **Τιμωρείται** από την **Ιστορία**

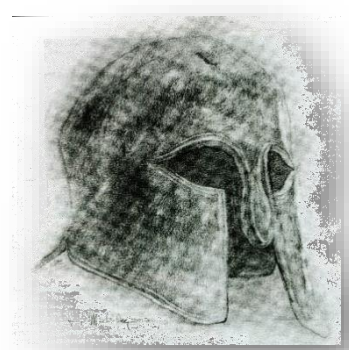
Η κατακλείδα του ποιήματος

**Κ' έγειρα νεκρός.
Άδοξος, άθλιος,
καταραμένος απ' τον Ονήσιλο.**

- **Χρήση του α' ενικού προσώπου** ⇒ το ποιητικό υποκείμενο τιμωρείται (ευθύνη στους πνευματικούς ανθρώπους, στους ηγέτες του λαού που αυτοί πρώτα έπρεπε να νιώσουν τα μηνύματα, αυτοί επομένως έχουν και τη μεγαλύτερη ευθύνη για ό,τι έγινε).
- **Λειτουργεί ως κάθαρση** με τη νέμεση, την τιμωρία των υπαιτίων μια και το ποίημα συνιστά ένα δράμα με ήρωες που έφτασαν στην ύβρη.

Τα σύμβολα του ποιήματος

Ο Ονήσιλος είναι ένα επαναστατικό σύμβολο, ο διαχρονικός ήρωας του κυπριακού αγώνα, με στόχο την ελευθερία. Ο ιερός αγώνας του προδίδεται, το κεφάλι του κρεμιέται για παραδειγματισμό και, όλως παραδόξως, ολόκληρο μελίτσι εγκαταβιώνει στην κρεμασμένη νεκροκεφαλή. Η εικόνα του μεταβάλλεται σε σύμβολο της χαμένης εθνικής ελευθερίας. Προβάλλει ως πρότυπο αρετής, αυτοθυσίας. Με τη θυσία του οδηγήθηκε στην αγίωση και την ιέρωση. Είναι ο Έλληνας της περιφέρειας που αγωνίζεται μέχρι τέλους για να διαφυλάξει τη φυλετική του ταυτότητα και αρνείται να υπηρετήσει τις οποιοσδήποτε πολιτικές σκοπιμότητες μιας συναλλαγής με τους βαρβάρους, τους εκάστοτε ισχυρούς.

Το καύκαλο συμβολίζει τον θάνατο που οδηγεί όμως στην ηρωοποίηση, την αγιότητα, την ιερότητα. Ο θάνατος που προεκτείνεται στην Ανάσταση αλλά και τη Δικαίωση. Το γυμνό κρανίο είναι ο απογυμνωμένος άνθρωπος, ο απαλλαγμένος από τις κακίες των συνανθρώπων του. Αποτελεί τη μαρτυρία του εφήμερου της ζωής αλλά τονίζει εμφαντικά και τη σημασία των υψηλών αρετών, την ασημαντότητα της ενασχόλησης του ανθρώπου με την ύλη.

Οι μέλισσες είναι σύμβολο της εθνικής συνείδησης και της ομοψυχίας, των αρετών που φτιάχνουν το μέλι της Ελευθερίας. Είναι όλοι όσοι αγρυπνούν, ανησυχούν, ερωτούν σε μια εναγώνια προσπάθεια αφύπνισης όλων, όσοι αδιαφορούν και υπνώττουν. Είναι, ακόμα, τα μηνύματα των καιρών που, ενώ συρρέουν και μας έρχονται επίμονα, εμείς τα αγνοούμε.

Βάρβαροι είναι όλοι όσοι απείλησαν τον Κυπριακό Ελληνισμό· Πέρσες, Τούρκοι, Άγγλοι και όλοι οι κατά καιρούς κατακτητές του νησιού.

Η Σαλαμίνα συμβολίζει ολόκληρη την Κύπρο και μαζί την ελληνικότητά της. Είναι ακόμη ο οριακός χώρος στον οποίο αναμετριέται ο Ελληνισμός με τους βαρβάρους και αντιπαραβάλλεται με τη Σαλαμίνα, το ελληνικό νησί κατά τη διάρκεια των περσικών πολέμων.

Θεατρικά στοιχεία

- **Δραματικότητα**
- **Ρυθμός στην εξέλιξη του δράματος (κατάσταση - κλιμάκωση - λύση)**
- Στοιχεία από το θέατρο παραλόγου (ο τρόπος που εμφανίζεται ο Ονήσιλος - ανυπαξία συγκεκριμένου σκηνικού χώρου)
- **Διάλογος**, μια δραματική αναμέτρηση του αφηγητή και των Ελλήνων της Κύπρου με το ιστορικό παρελθόν

Εκφραστικά μέσα

- **Συμβολισμοί:** Ονήσιλος, μέλισσες, καύκαλο, βάρβαροι, Σαλαμίνα
- **Εικόνες:** ο Ονήσιλος ακέφαλος να κρατά στο χέρι το κρανίο του γεμάτο μέλισσες, «Αρπάξε το καύκαλό του και το θρυμμάτισε απάνω στο κεφάλι μου»
- **Ειρωνεία - σαρκασμός:** «κι όλες ψοφήσανε απάνω στο παχύ μας δέρμα»
- **Επανάληψη:** «δέκα χρόνια ... Ονήσιλος», «δέκα χιλιάδες ...», «να μας»
- **ΑΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ:** «να μας κεντρίσουν να μας ξυπνήσουν να μας φέρουν ένα μήνυμα», «Αδοξος, Άθλιος, καταραμένος»
- **Μεταφορές:** «Δέκα χρόνια έστελλε τις μέλισσές του ο Ονήσιλος»
- **Εξωλογικό στοιχείο:** ο Ονήσιλος ακέφαλος να κρατά το κρανίο του στο χέρι γεμάτο μέλισσες,
- **Αναχρονισμός:** ο Ονήσιλος της Αρχαϊκής εποχής ζει στο σήμερα, μιλά και οργίζεται με το ποιητικό υποκείμενο
- **Χρήση επιθέτων / μετοχών:** «Αδοξος, Άθλιος, καταραμένος»

Εργασίες

1. Να συγκρίνετε τις δύο ηγετικές μορφές στον Αποχαιρετισμό και στον Ονήσιλο. Ποια η δράση των δύο αυτών ηρώων; Να απαντήσετε τεκμηριώνοντας μέσα από στίχους και από τα δύο ποιήματα.
2. Πώς σχετίζεται το κείμενο με τον τίτλο της ποιητικής συλλογής στην οποία ανήκει αλλά και τη χρονολογία έκδοσής της; Να απαντήσετε τεκμηριώνοντας μέσα από στίχους του ποιήματος.
3. Σε ποια αίτια αποδίδει κυρίως το ποιητικό υποκείμενο την τραγωδία της Κύπρου; Ποιοι στίχοι στηρίζουν αυτή την άποψη;
4. Πώς αντιμετωπίζει ο Ονήσιλος τα γεγονότα και τους σύγχρονους Έλληνες της Κύπρου; Να απαντήσετε τεκμηριώνοντας μέσα από στίχους του ποιήματος.
5. Ποια συναισθήματα διακατέχουν το ποιητικό υποκείμενο από την αρχή μέχρι και το τέλος του ποιήματος; Να απαντήσετε τεκμηριώνοντας μέσα από λέξεις - φράσεις του ποιήματος.
6. Μέσα από το ποίημα αναδύονται δύο κόσμοι αντιφατικοί. Αφού τους εντοπίσετε, να καταγράψετε τα χαρακτηριστικά με τα οποία τους παρουσιάζει το ποιητικό υποκείμενο.
7. Να σχολιάσετε τους τρεις τελευταίους στίχους του ποιήματος.

Ερωτήσεις από Δοκίμια Γνωαίων και Παγκύπριων Εξετάσεων

2010

Ερώτηση

(α) Στο ποίημα ο Ονήσιλος και οι μέλισσες λειτουργούν συμβολικά. Να ερμηνεύσετε τα σύμβολα αυτά.

Απάντηση

Ονήσιλος: Σύμβολο αγωνιστικότητας, αυτοθυσίας και ηρωισμού. Είναι πρότυπο αρετής και λεβεντιάς και διαχρονικό/ιστορικό σύμβολο γνήσιας ελληνικότητας.

Μέλισσες: Συμβολίζουν τα μηνύματα των καιρών που εκπέμπονται αδιάκοπα και επίμονα για αφύπνιση και ανάληψη του χρέους. Επίσης συμβολίζουν την αγνότητα και την εργατικότητα.

Ερώτηση

(β) Στους στίχους «κι όταν το ποδοβολητό των βαρβάρων ... και το θρυμμάτισε απάνω στο κεφάλι μου» ο Ονήσιλος παρουσιάζεται να οργίζεται και να ξεσπά. Να εξηγήσετε από πού πηγάζει η αντίδραση αυτή αντλώντας στοιχεία από ολόκληρο το ποίημα.

Απάντηση

Η αντίδραση του Ονήσιλου πηγάζει από το γεγονός ότι αυτός έχει προβλέψει τους κινδύνους που διέτρεχε ο ελληνισμός της Κύπρου, προσπάθησε για μεγάλο χρονικό διάστημα να μας προειδοποιήσει (*Δέκα χρόνια έστειλε τις μέλισσές του ο Ονήσιλος να μας κεντρίσουν να μας ξυπνήσουν να μας φέρουν ένα μήνυμα*) και να μας οδηγήσει στην αφύπνιση και τη δράση. Εμείς, όμως, (οι Έλληνες της Κύπρου) αγνοήσαμε τα μηνύματά του, αδιαφορήσαμε, παραδοθήκαμε στον ευδαιμονισμό (*ψοφήσανε απάνω στο παχύ μας δέρμα*), αποτύχαμε να αντιληφθούμε την κρισιμότητα των καιρών (γεγονότα 1963-64, γεγονός 1967, πραξικόπημα) με αποτέλεσμα να αποτύχουμε να επιτελέσουμε το χρέος μας, όπως οφείλαμε (*το ποδοβολητό των βαρβάρων έφτασε στη Σαλαμίνα*).

Ερώτηση

(γ) Εκτός από τα σύμβολα, ο ποιητής χρησιμοποιεί και άλλα εκφραστικά μέσα. Να γράψετε δύο από αυτά κάνοντας αναφορά σε συγκεκριμένους στίχους.

Απάντηση

Εκφραστικά μέσα:

Εικόνες

Ειρωνεία/Σαρκασμός: «κι όλες ... δέρμα»

Επανάληψη: «δέκα χρόνια ... Ονήσιλος»

«δέκα χιλιάδες ...»

«να μας»

Ασύνδετο σχήμα: «να μας κεντρίσουν ... μήνυμα»

Μεταφορές

Εξωλογικό στοιχείο - Αναχρονισμός

Χρήση επιθέτων: «Αδοξος, Άθλιος, καταραμένος»

2007

Ερώτηση[σε συνεξέταση με το ποίημα Θεσσαλονίκη, Μέρρες του 1969 μ.Χ. του Μ. Αναγνωστάκη(α) Ποιες πολιτικές καταστάσεις και ποιες ανθρώπινες συμπεριφορές καταγγέλλονται στο καθένα από τα πιο πάνω αποσπάσματα;Απάντηση

Στο απόσπασμα από το ποίημα “Θεσσαλονίκη, Μέρρες του 1969 μ.Χ.” το ποιητικό υποκείμενο καταγγέλλει το δικτατορικό καθεστώς της επταετίας 1967-1974 επιρρίπτοντας σ’ αυτό την κύρια ευθύνη για την κατάντια της Ελλάδας και την κοινωνική και πολιτική αλλοτρίωση.

Στη χώρα επικρατεί μια ψεύτικη εικόνα γενικής ευημερίας στην πραγματικότητα όμως κυριαρχεί μια καθολική κατάσταση που χαρακτηρίζεται από:

- ηθική διαφθορά, διάβρωση και ξεπούλημα αξιών και ιδεών, ανηθικότητα, εξαθλίωση, κατολίθωση αξιών,

Στο απόσπασμα από το ποίημα “Ονήσιλος” το ποιητικό υποκείμενο ως εκπρόσωπος του ελληνικού κυπριακού λαού κατηγορεί-καταγγέλλει την αδιαφορία, τύφλωση και παχυδερμία ενός ολόκληρου λαού που δεν μπορεί να συλλάβει τα μηνύματα (μέλισσες) των καιρών, της

Μηνύματα:

1963-1964 τουρκοκυπριακή ανταρσία και τουρκική απειλή εισβολής

1964 βομβαρδισμός Τηλλυρίας από τουρκικά αεροπλάνα

1967 δικτατορία στην Ελλάδα - αποχώρηση ελληνικής μεραρχίας από την Κύπρο

1971 εμφύλιος διχασμός μεταξύ των ελληνοκυπρίων που οδηγεί στο πραξικόπημα του 1974. Συνεχείς απειλές από την Τουρκία.

Οι Κύπριοι στραμμένοι στην προσπάθεια για οικονομική ανάπτυξη και μόνο (ευδαιμονισμό) δεν ένιωσαν τίποτα. Αδιαφόρησαν, δε θέλησαν να δουν και ν’ ακούσουν τα μηνύματα των καιρών, αναλώθηκαν σε κομματικές συγκρούσεις. Η έπαρσή τους έφτασε στην ύβρη και η τιμωρία ήταν αναπόφευκτη.

Παράλληλα καυτηριάζει το συμβιβασμό των ανθρώπων με την κατάσταση (ακόμα και της εκκλησίας) και την αδράνεια και ουδετερότητα των πολιτών.

- εμπορευματοποίηση, κάθε είδους συναλλαγή, εκμετάλλευση της ζωής των ανθρώπων και των υψηλών αξιών της πατρίδας και της θρησκείας,
- παραλλαγή στίχου του Σεφέρη: Η Ελλάδα πληγώνει, μοιάζει να έχει γεμίσει ταξιδιωτικά γραφεία, που διοχετεύουν τους Έλληνες στην εξορία ή στην αυτοεξορία.

επαγρύπνησης, της ανησυχίας που έστειλε ο Ονήσιλος (από τα βάθη της Ιστορίας). (μ.1)
Τα τελευταία δέκα χρόνια πριν από την τουρκική εισβολή του 1974 (από το 1964) οι Κύπριοι έπρεπε να συλλάβουν τα μηνύματα των καιρών που τους προειδοποιούσαν για τα τουρκικά σχέδια και την απειλή και να επαγρυπνούν.

Ερώτηση

(β) Οι δύο ποιητές χρησιμοποιούν κοινούς εκφραστικούς τρόπους για να επιτύχουν τον στόχο τους. Να αναφέρετε δύο από αυτούς και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με στοιχεία από τα αποσπάσματα.

Απάντηση

Κοινοί εκφραστικοί τρόποι:

Ειρωνεία, σαρκασμός, επανάληψη, πεζολογικό ύφος, ρεαλιστική γραφή, ασύνδετο σχήμα, υπαινιγμός, μεταφορές, συμβολισμός, εικόνες.

Τεκμηρίωση: “Θεσσαλονίκη, Μέρες...”:

Ειρωνεία: η κλίση των ρημ. Συναλλάσσομαι και μεταναστεύω σε όλα τα ρηματικά πρόσωπα ενικού και πληθυντικού.

Σαρκασμός: η χρήση του επιθέτου “ωραίος” το “σλόγκαν “ της δικτατορίας με παράλειψη της λέξης Χριστιανών.

Επανάληψη: των ρημάτων “συναλλάσσομαι” και “μεταναστεύω”, το επίθετο “ωραίος”

Ασύνδετο σχήμα: “προς το παρόν ... Συναλλαγών”, “Η Ελλάδα ... εκκλησιές”

Μεταφορές - Συμβολισμοί:

“Τουριστικά γραφεία, πρακτορεία μεταναστεύσεως, Τράπεζα Συναλλαγών, ωραία γραφεία”

“Ονήσιλος”

Ειρωνεία: “κι όλες ... δέρμα”

Σαρκασμός

Επανάληψη: “δέκα χρόνια ... Ονήσιλος”, “δέκα χιλιάδες ...”, “να μας”

Ασύνδετο σχήμα: “να μας κεντρίσουν ... μήνυμα”

Μεταφορές - Συμβολισμοί (π.χ. μέλισσες) - αναχρονισμοί (π.χ. Ονήσιλος)

